

діловими і моральними якостям політичних і адміністративних керівників.

Хаотична політична активність громадян, низька результативність вітчизняної еліти, незавершеність процесу рекрутування нового керівного шару і в той же час його першорядна значущість для перетворення країни – все це робить проблему політичної еліти особливо актуальною для сучасного суспільства. Соціальні механізми рекрутування еліти безпосередньо впливають не тільки на суспільну роль і вигляд цієї групи в цілому, а й визначають типові риси її окремих представників – політичних лідерів.

Слід зазначити, що навіть сучасні протестні рухи в пострадянських країнах, що підсилюються впливом соціальних мереж, не висувають яскравих лідерів, які змогли б закріпитися на позиціях еліти на тривалий час і принести з собою конструктивні ідеї подальшого розвитку суспільства. Як казав В. Парето, «У ящику Пандори залишилася тільки надія. Втішимося гіпотезами, оскільки дійсність досить похмура» [7, с. 105].

Література.

1. Восленский М. С. Номенклатура. Господствующий класс Советского Союза // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aej.org.ua/History/1357.html>.
2. Михельс Р. Демократическая аристократия и аристократическая демократия // Социологические исследования. – 2000. – № 1 – С. 107–114.
3. Моска Г. Правящий класс. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Hrestom/33.php.
4. Осипов Г. История социологии в Западной Европе и США // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Osipov/09.php.
5. Парето В. Социалистические системы / Теоретическая социология: Антология в 2-х частях. – Часть 1. – М., «Университет», 2002 г. – С. 269–272.
6. Парето В. О применении социологических теорий // Социологические исследования. – 1996. – № 2, с. 115–124; Социологические исследования. – 1996. – № 7. – С. 119–127; Социологические исследования. – 1996. – № 10. – С. 139–144.
7. Парето В. Социалистическая опасность // Социологические исследования. – 2001. – № 5. – С. 96–105.
8. Парето В. Закат свободы // Социологические исследования. – 2009. – № 6. – С. 110–120.

УДК 351.84:005.8

Тетяна Безверхнюк

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ПРОЕКТОМ

У статті обґрунтовано методологічний підхід до організації системи управління соціальним проектом в неприбуткових організаціях. Доведено, що система управління соціальних проектом передбачає наяв-

© Безверхнюк Т.М., 2014.

ність трьох взаємопов'язаних компонентів та їх збалансований розвиток: нормативно-регламентне та методичне забезпечення; технічне та інформаційне забезпечення; організаційне і кадрове забезпечення.

Ключові слова: управління проектом, система управління соціальним проектом, соціальне проектування, соціальні технології.

Одним з ключових чинників сталого розвитку України й ефективним інструментом реалізації державної соціальної політики є проектний підхід, що спирається на концепцію створення цінності проекту. Аналіз сучасної практики державного управління свідчить про те, що близько 45 % всієї суспільно-корисної діяльності органів влади реалізується через проекти й програми, які є значною мірою проектно-орієнтованими, тому для стабільного соціального розвитку територіальних громад й ефективного функціонування бізнесу суб'єкти державної влади мають використовувати науково обґрунтовану методологію та інструментарій управління проектами.

Теоретико-методологічні дослідження методології управління соціальними проектами та програмами, використання її як механізму державного управління сталим соціальним розвитком набувають особливої актуальності в сучасних умовах.

Умови й проблеми формування соціально-орієнтованої держави досліджувалися багатьма науковцями. Теоретико-методологічні проблеми розвитку соціальних систем вивчалися такими відомими науковцями як: У. Бек, Л. Берталанфі, А. Гальчинський, Н. Луман, Т. Парсонс, І. Пригожин, П. Сорокін, М. Хазан. Вагомий внесок у вивчення соціальних проблем суспільства і розробку наукових концепцій державного управління соціальним розвитком на основі інновацій зробили науковці І. В. Бестужев-Лада, В. В. Бурега, В. Є. Воротін, О. М. Головінов, І. В. Голято, Г. К. Губерна, В. Б. Дзюндзюк, В. А. Ільяшенко, М. Д. Кондратьєв, С. В. Мочерний, О. С. Поважний, В. І. Токарева, А. В. Шевчук, інші. Регіональні аспекти соціальних відносин й управлінням галузями соціальної сфери досліджено в наукових працях Б. І. Адамова, Н. Г. Діденко, В. В. Дорофійенка, В. М. Лобаса, М. О. Макарова, В. Л. Пілюшенка, С. Ф. Поважно-го, О. І. Черниш. Аналізом проблем, пов'язаних з природою і практикою управління соціальними ризиками, займалися У. Бек, М. Дуглас, Н. Луман, О. М. Князева, С. П. Курдюмов, О. М. Яницький. Розробці та впровадженню методології управління проектами в сферу державного регулювання соціального розвитку присвячено багато праць як національних, так і іноземних фахівців, – С. Д. Бушуєва, В. М. Буркова, В. І. Воропаєва, І. І. Мазура, О. В. Макарова, О. В. Пономарьової, Г. Л. Ципес, В. Д. Шапіро та інших. Питання методології й понятійного апарату соціального проектування ретельно досліджені відомими науковцями-соціологами Г. А. Антоноюком, Т. М. Дрідзе, В. І. Курбатовим, Р. В. Леньковим, В. А. Лукочим, І. В. Петровою, Е. А. Самбуровим, В. М. Сафроновою, Ж. Т. Тощенко та іншими вченими.

Аналіз наукового доробку у сфері прогнозування соціальних процесів, їх моделювання і управління дозволяє розглядати соціальне проектування як провідну сферу інноватики. По-перше, тому що в третьому тисячолітті майбутнє стає повноцінним предметом побудови та проектування, в якому проект, поруч із теорією, виконуватиме функції найважливішої форми організації наукового знання та його зв'язку з практикою. По-друге, проектування дає змогу не лише заповнити

проміжок між теорією і практикою, а й здійснити процес «практизації» теоретичних розробок, у якому проект набуває статусу інтегративного засобу перетворювальної діяльності. По-третє, проектувальна робота, реалізуючи перехід від минулого до майбутнього, спричинює втілення потенційних тенденцій в актуальні за системою критеріїв процеси: врахування перспективних потреб, можливість реалізації завдань, соціально-екологічна доцільність та керованість, надійність та оптимальність засобів, соціальна ефективність і результативність.

↗ Мета запропонованої статті полягає в обґрунтуванні методологічного підходу до організації системи управління соціальним проектом.

↗ Управління соціальним проектом – це системне, соціально-технологізоване* застосування методів та інструментів проектного менеджменту в цілях досягнення намічених цілей відповідно до життєвого циклу соціального проекту.

Діяльність з управління соціальним проектом повинна бути [1; 3; 5; 6]:

- ціле- і ціннісно-орієнтована на підвищення добробуту суспільства в цілому і задоволеності зацікавлених осіб зокрема, що потребує врахування суб'єктивного фактору при проектуванні майбутнього стану соціального утворення;
- направлена на забезпечення не тільки економічної, але і морально-етичної обґрунтованості процесу реалізації соціального проекту, що потребує оцінки вектору розвитку об'єкта управління та моніторингу його стану (оцінка динаміки змін);
- орієнтована на корпоративні цінності та соціально-етичні ідеали гуманного демократичного суспільства, що потребує принципового перенесення акцентів управління соціальним проектом з «фактів ціледосяжності» на механізми (засоби) досягнення цілей;
- спрямована на удосконалення комунікаційного простору, зв'язків і відносин між суб'єктами соціального проекту, що потребує врахування специфіки інформаційно-комунікаційного та соціокультурного середовища, в якому реалізується соціальний проект.

Управління соціальним проектом має відповідати наступним принципам [4; 8]:

- постановка тої чи іншої соціально значущої мети при проектуванні соціального проекту (наприклад, створення/модернізація соціальної інфраструктури) не може здійснюватися у відриві від відповідей на питання: як (якими засобами), за рахунок чого, з якими соціальними витратами передбачається забезпечити її досягнення;
- план реалізації соціального проекту повинен включати, окрім чітко прописаного механізму ціледосягнення, перелік соціальних технологій і методів, що забезпечують ефективність процесів створення продукту та управління соціальним проектом;
- ресурсна база соціального проекту повинна включати окрім матеріальних, фінансових, організаційних, людських та інформаційних ресурсів також соціокультурні та соціально-психологічні ресурси, які складають основу суспільного добробуту;

* передбачає широке застосування соціальних технологій, які представляють собою сукупність методів і прийомів, що дозволяють досягати результатів у завданнях взаємодії між організаціями, людьми, організаціями і людьми, покращувати комунікативні впливи, змінювати соціальні ситуації та соціальні системи

- кожному учаснику в процесі реалізації соціального проекту необхідно самовизначати свою роль і статус по відношенню до проекту.

Кожний проект передбачає, що для його реалізації створюється організаційна структура і, відповідно, система управління проектом.

Система управління проектом (СУП) – це набір інструментів, методів, методологій, ресурсів і процедур, що використовуються для управління проектом. СУП – це низка процесів і пов'язаних з ними функцій контролю, об'єднаних в функціональну єдність. Система управління проектами визначає цілі, межі і зміст робіт, організаційну структуру проекту, ролі учасників команди, процедури управління.

Основою системи управління проектом є наступні елементи:

- визначення відповідальності менеджера проекту та його повноважень;
- визначення організаційної структури проекту, відповідальності, повноважень і системи мотивації його основних учасників;
- узгоджений з учасниками та затверджений замовником план виконання робіт за проектом (включаючи календарний план, бюджет, план реагування на ризики, інші плани);
- узгоджені управлінські процедури, включаючи планування, організацію виконання, управління ризиками та змінами, розподіл інформації та звітність, прийняття рішень і затвердження результатів;
- основні документи проекту (регламент/корпоративний стандарт, устав, план, контракти, звітність, кодекс етичної поведінки);
- спеціалізоване програмне забезпечення.

Система управління проектом створюється його менеджером для кожного конкретного випадку з урахуванням специфічних особливостей. Швидке та ефективне створення системи управління конкретним проектом можливо лише в тому випадку, коли основні елементи даної системи розроблені та затверджені в організації, є компетентний персонал, інформаційна структура проектного управління.

Але найважливішим є те, що ефективна система управління проектом передбачає наявність двох невід'ємних складових: індивідуальної компетенції менеджерів та корпоративної зрілості організації в області проектного менеджменту [2].

Саме це питання і є найбільш вразливим в організації управління соціальними проектами, адже більшість соціальних проектів розробляється непередбаченими і непрофесійними кадрами у сфері проектного менеджменту та реалізується організаціями, в яких відсутня система інформаційного, нормативно-регламентованого, методичного забезпечення проектною діяльністю.

Останнім часом відзначається зростаючий інтерес до питання управління соціальними проектами в різних сферах життєдіяльності держави і суспільства, обумовлений наступними факторами:

- деклараціями органів державної влади і управління щодо соціальної орієнтованості державної політики і переходу до вирішення соціальних проблем шляхом реалізації Національних проектів;
- зростаючою кількістю і масштабністю невирішених соціальних проблем в суспільстві, що приводить до пошуку нових способів і форм самоорганізації громадян та необхідності оволодіння ними знань з технологій соціального управління загалом та управління проектами, зокрема для успішної реалізації соціальних проектів;

- підвищенням залежності ефективності бізнесу від людського фактору і зростаючої ролі соціальних інновацій в управлінні підприємствами.

Задоволення потреб в знаннях з проектної діяльності організації та окремі спеціалісти реалізують, як правило, методом пошуку в Інтернеті документів з методології управління соціальними проектами. В цих спробах знайти відповіді люди, як правило, стикаються з величезним масивом даних, за допомогою яких неможливо побудувати ефективну систему управління соціальним проектом. Адже проблема полягає не в тому, що відсутня як така методологія управління соціальними проектами (наукових знань у сфері соціального управління та проектування накопичено достатньо), а в тому, що у кожному конкретному випадку (при реалізації соціальних проектів і програм, Національних проектів) необхідна власна методологія, в залежності від специфіки об'єкта, цілей і задач, а також особливостей інструментів і ресурсів, застосування яких забезпечить результат.

Розробка методології управління проектами здійснюється згідно з принципами управління, стандартизованими PMI в PMBoK та P2M для інноваційних проектів. Проте, для управління соціальними проектами (незалежно від сфер їх реалізації) галузевий стандарт як такий відсутній, а існуючі стандарти загального призначення не застосовуються (через відсутність у розробників і реалізаторів соціальних проектів відповідних компетенцій).

Відсутність єдиного уявлення про методологію управління соціальними проектами і спільності у технологічних підходах є чинником низької ефективності соціальних реформ.

Вирішення даної проблеми бачиться у створенні такого «інтерфейсу» знань з різних предметних областей, який дозволив би побудувати єдину технологічну (системно-еталонну) платформу управління соціальними проектами, придатну для всіх сфер прикладного застосування.

Але існує інша проблема – управління соціальними проектами невідготовленими і непрофесійними кадрами, від яких априорі не можна очікувати ефективної проектної діяльності та грамотних управлінських рішень. Вирішення її потребує забезпечення спеціалістів стандартом (регламентованою технологією) з управління соціальними проектами з подальшим короткотерміновим навчанням.

Враховуючи вищезазначене, запропонуємо підхід до розроблення системи управління соціальним проектом в неприбуткових організаціях* на основі принципів корпоративного стандарту управління проектами PMBoK [7] з їх адаптацією до сучасних умов управління соціальними процесами в Україні.

Система управління соціальним проектом – це комплекс організаційних, методичних, технічних, програмних та інформаційних засобів, спрямованих на підтримку та підвищення ефективності процесів соціального проектування, планування та управління соціальними проектами, що реалізуються організацією. Структура і контекст системи управління соціальними проектами має особливості для кожної організації в залежності від її юридичної форми та прийнятої організаційної структури.

Система управління соціальними проектами передбачає наявність трьох взаємопов'язаних компонентів та їх збалансований розвиток:

- нормативно-регламентне та методичне забезпечення;
- технічне та інформаційне забезпечення;
- організаційне і кадрове забезпечення.

Нормативно-регламентна і методична база визначає та описує:

- об'єкти управління (проект, програма, портфель проектів),
- процеси управління проектом (ініціація, планування, реалізація, контроль, завершення),
- порядок та строки виконання управлінських завдань (опис проектних структур),
- розподіл обов'язків між учасниками процесів (матриця відповідальності),
- форми основних документів управління проектами – робочих документів, що з'являються в ході реалізації процесів управління (устав, плани, форми звітності, положення про управління проектами в органі публічної влади, положення про офіс управління проектами в громадській організації, процедура ініціації соціального проекту тощо);
- детальний опис процесів і методик (проектного управління і соціальних технологій з шаблонними формами робочих документів та методичними рекомендаціями з виконання конкретних процедур).

Технічне та інформаційне забезпечення передбачає наявність єдиної інформаційної моделі планування проектів та єдиного інформаційного середовища. Це найважливіший чинник забезпечення працездатності команди проекту в оперативному режимі.

Системи автоматизації управління проектами – це програмні системи, що дозволяють автоматизувати одну або декілька складових управління проектами. Вони містять засоби для календарно-сіткового планування, засоби для вирішення окремих задач і засоби для організації комунікацій між виконавцями проекту.

Всі системи можна поділити на орієнтовані на професійних проектних менеджерів (Microsoft Project Portfolio Server, HP Project and Portfolio Management Center, Oracle Primavera Portfolio Management тощо) і орієнтовані на широке коло користувачів (Microsoft Project став фактично стандартом).

При роботі над проектом можна користуватись засобами Інтернет зокрема, веб-сервісом Microsoft Project Central.com, який дозволяє учасникам проекту працювати з актуальною проектною інформацією і не потребує встановлення проектного серверу в організації.

Організаційне і кадрове забезпечення. Організаційне забезпечення потребує створення певної структури – офісу управління проектами чи проектного офісу. Практики проектного менеджменту використовують термін «проектний офіс» для позначення органу, що створюється для управління одним окремо взятим проектом, а поняття «офіс управління проектами» характеризує структурний підрозділ, який виступає центральним ланцюгом системи управління багатьма проектами.

* Відповідно до Закону України №283/97-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997, до неприбуткових організацій належать: а) органи державної влади України, органи місцевого самоврядування та створені ними установи або організації, що утримуються за рахунок бюджету; б) благодійні фонди і благодійні організації, громадські організації, творчі спілки та політичні партії; науково-дослідні установи та вищі навчальні заклади; заповідники, музеї-заповідники; в) пенсійні фонди, кредитні спілки, створені у порядку, визначеному законом. До неприбуткових, можуть належати релігійні та організації, створені для представлення інтересів засновників, що утримуються лише за рахунок внесків таких засновників та не проводять підприємницької діяльності, за винятком отримання пасивних доходів.

Проектний офіс в організації, що реалізує соціальний проект, – це структурний підрозділ, виконуючий функції координації та інтеграції управління проектом, та комплексна інфраструктура, що забезпечує реалізацію проекту в межах системи інформаційних технологій і стандартів організації проектною діяльністю.

Основною метою проектного офісу є забезпечення якості та досягнення запланованих результатів проекту, що реалізується відповідною організацією, за рахунок створення оптимальних умов і прийняття відповідних організаційних рішень в сфері управління проектами. Найчастіше проектний офіс виконує сервісні функції.

Кадрове забезпечення системи управління соціальним проектом – це необхідний кількісний та якісний склад спеціалістів. Для оцінки якісного складу спеціалістів рекомендується розробляти профілі або карти компетенції, які, як правило, включають наступні категорії: соціально-особові; загальнонаукові; соціально-трудова та організаційно-управлінські; загально-професійні (незмінні в різних сферах професійної діяльності); спеціальні (володіння засобами проектною діяльністю). Кількісний склад спеціалістів визначається завданнями та масштабами соціального проекту.

Розпочинати створення системи управління соціальним проектом рекомендуємо з розроблення регламентуючого документу, наприклад, Положення, в якому чітко встановлюються нормативні правила, що регулюють внутрішню структуру і порядок діяльності.

Методичне забезпечення діяльності з управління соціальними проектами має бути представлено у вигляді конкретних зрозумілих процедур – технології здійснення кожного етапу життєвого циклу проекту.

Складність та специфіка управління соціальними проектами обумовлена наступним:

- суб'єктивний фактор: не завжди спроектовані ініціатором проекту соціальні цінності співпадають з соціальними очікуваннями та потребами зацікавлених сторін загалом та бенефіціарів зокрема;
- об'єктивний фактор: складність об'єкта соціального проектування та величезна сукупність факторів зовнішнього середовища, що впливають на прогнозований майбутній бажаний стан соціального утворення, у тому числі, поведінка людей, яка є об'єктом змін в процесі реалізації соціального проекту;
- методичний фактор: складність оцінки соціальних результатів, визначення соціальної ефективності та цінності проекту;
- технологічний фактор: управління соціальним проектом потребує інтеграції методів та інструментів з різних галузей знань, що накладає певні обмеження на формування компетентного кадрового складу проектною командою, адже при реалізації соціального проекту необхідно узгоджувати різні за цілями, характером діяльності і змістом пізнавальні (науково-дослідницькі) і проектні (управлінсько-конструкторські) процеси, що потребує побудови структури соціального проекту як складної багаторівневої системи «підпроектів», кожний з яких є відносно самостійною частиною цілого, потребує для своєї реалізації різного обсягу ресурсів, володіє своєю специфікою процесів, своєрідністю технологічного режиму і т.п.

Вирішення зазначених проблем потребує технологі-

зації системи управління соціальним проектом на основі симбіозу* різних технологій соціального управління.

Система управління соціальним проектом – це комплекс організаційних, методичних, технічних, програмних та інформаційних засобів, спрямованих на підтримку та підвищення ефективності процесів соціального проектування, планування та управління соціальними проектами, що реалізуються організацією. Структура і контекст системи управління соціальними проектами має особливості для кожної організації в залежності від її юридичної форми та прийнятої організаційної структури.

Для того, щоб забезпечити ефективну реалізацію соціальних проектів необхідно: визначити кількість, послідовність і характер операцій, що складають цей процес; розробити (адаптувати) для кожної операції відповідні інструменти, методики, технічні засоби; визначити оптимальні умови протікання процесу реалізації завдань у часі й просторі. Для підвищення ефективності управління величезне значення має технологізація зазначеного процесу.

Технологізація управління соціальними проектами – це результат конвергенції, взаємопосилення соціальних, управлінських і проектних технологій, що дозволяє забезпечити ефективність здійснення соціальних проектів за технологічним циклом: діагностика – прогнозування – проектування – розроблення проектного процесу – впровадження.

Враховуючи специфічні особливості соціального проекту та його тимчасовий характер, феномен конвергенції технологій в проектній діяльності соціального спрямування потребує подальших наукових досліджень з розроблення технологічного процесу управління соціальним проектом.

Література.

1. Азаров Н. Я., Ярошенко Ф. А., Бушуев С. Д. Инновационные механизмы управления программами развития. – «Саммит-Книга», 2011. – 528 с.
2. Бушуев С. Д., Ярошенко Р. Ф. Управление инновационными программами на основе застосування системи знань Р2М та технології Кайзен // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2010. – № 2. – С. 9–12.
3. Инновационные механизмы управления программами развития / Азаров Н. Я., Ярошенко Ф. А., Бушуев С. Д. – «Саммит-Книга», 2011. – 528 с.
4. КССП-1.1Евразийский стандарт управления проектами (корпоративная версия). Расширение для социальных проектов. Версия 1.1/080908 / Евразийский Центр Управления Проектами. Коллегия Аналитиков. – Москва, 2008. – 30 с. – [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://www.collegian.ru/files/ESUP.pdf>.
5. Леньков Р. В. Социальное прогнозирование и проектирование : [учеб. пособие] / Р. В. Леньков. – М.: ЦСП и М, 2013. – 192 с.
6. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / О. О. Яременко, О. Р. Артюх, О. М. Балакірева та ін. – К.:ДЦССМ, 2002. – 132 с.
7. Руководство к Своду знаний по управлению проектами PMBoK Guide. - PMI Standards Committee. – Москва, 2004. – 238 с.
8. Управление социальными проектами: терминологический словарь / сост. Ю. Э. Комлев. – Оренбург: ОГИМ, 2009. – 22 с.

* Симбіоз технологій - злагоджена взаємодія і взаємовигідне збагачення знаннями